

نظام جدید آموزش متوسطه ایران

محیط شناسی و نظام جدید آموزش متوسط

نظام جدید آموزش متوسطه در سال جاری اعلام شد ،
مطالعات مربوط به این نظام از یکسال قبل در وزارت آموزش و
پرورش جریان داشت و سرانجام شورای عالی آموزش و پرورش
طرح اصلاحی آنرا تصحیح و ابلاغ نمود .

در نظام جدید تکیه‌ای کافی بر مسائل محیط‌شناسی شده
و با فرض اینکه ایران مملکتی است در حال انتقال در ظرف ربع
قرن آینده به یک‌جامعه کاملاً " صنعتی تبدیل خواهد شد . چنین
پیش‌بینی شده است که دانش‌آموز امروز از سالهای ابتدائی تا
آخرین سالهای متوسطه با مفاهیم مربوط به محیط و تعادل‌های
زندگی آفرین محیط طبیعی و انسانی آشنا شود . در برنامه‌های
جدید دروس جغرافیا و تاریخ و دانش‌اجتماعی در دوره متوسطه
عمومی با تکیه بر همین مفاهیم تدریس خواهند شد و در رشته‌های

فنی و حرفه‌ای متوسطه به مسائل مربوط به انواع آلودگی‌های محیط توجه کافی مبذول خواهد شد .

با توجه به این تحول کیفی که روی در توجه عمیق وزارت آموزش و پرورش به مسائل محیط ایران فردا است تردیدی نیست که بسیاری از مفاهیمی که امروز در سطوح بالا ادراک و دریافتش برای مردم و مسئولان مشکل و اساساً " ناآشنا است ، برای نسل فردا کاملاً " مفهوم و از همه مهمتر آنکه نسل فردا مسئولیت سنگین خود را در قبال حفظ منابع طبیعی و محیط زیست خود از هم امروز فرا می‌گیرد .

نشریه محیط شناسی ضمن ابراز خوشوقتی از این واقعه مهمی که منتهی به انقلاب کیفی در آموزش ما خواهد شد برای اطلاع بیشتر خوانندگان خلاصه‌ای از این طرح را ذیلاً " نقل می‌کند و در فرصت مناسب عمق نظریات مسئولان وزارت آموزش و پرورش را باستحضار خواهد رسانید.^(۱)

فهرست مطالب

آگاهی

الزام‌ها

اصول هشت‌گانه

پایه‌های آموزشی عمومی در نظام آموزشی

۱- زبان و فرهنگ ملی

۲- محیط شناسی

۳- ابزار شناسی

۴- ریاضی

(۱) برای آگاهی بیشتر رجوع کنید به انقلاب کیفی در آموزش و

پرورش ایران ، بخشی از شماره اول ماهنامه آموزش و پرورش ،

مهر ماه ۱۳۵۴

آگاهی

نظریه تحولات کمی و کیفی و همگام با تغییرات ناشی از رشد و توسعه سریع اقتصادی و اجتماعی کشور و با اتکاء به اصل لزوم هماهنگی برنامه‌های آموزشی و نظام آموزش و پرورش با نیازهای جامعه ، طرح آموزش متوسطه مورد تجدید نظر قرار گرفت .

الزام‌ها

تجدید نظر در نظام آموزشی کشور ناشی از الزام‌های است بنیانی که اهم آنها عبارتست از :

۱- تغییر مبانی اقتصادی کشور

۲- برخورداری از رشد اقتصادی استثنائی و ضرورت دسترسی هرچه سریع‌تر به نیروی انسانی لازم برای تضمین این رشد و اداره امور اقتصاد پیچیده عصر توسعه در ایران

۳- تغییر بافت اجتماعی ایران و ضرورت پرورش نسلی با آگاهی‌های ملی و شعور و مهارت فنی ، به دور از بی‌تفاوتی و معتقد به اصل مشارکت در فعالیتهای میهنی ، اجتماعی و اقتصادی .

۴- پیچیدگی‌های نظام جدید و مشکلات ناشی از تعدد شاخه‌ها رشته‌ها ، کتابها و برنامه‌های درسی که خاصه در سال جاری در دوره دبیرستانی محسوس افتاده است .

۵- ضرورت پرورش سریع تکنیسین‌های چندانرزی بدون هدر دادن نیروها و پرهیز از ایجاد تخصص‌های کم بازده در آموزش فنی .

اصول هشت‌گانه

اصل اول - تقویت مبانی عقیدتی و معنوی

آموزش و پرورش هنگامی می‌تواند نقش تربیتی و سازندگی

خود را در راه تکامل انسانها در همه ابعاد وجودی و نیازهای زندگی آنان ایفا کند، که آنان را در جهت پذیرش آگاهانه مبانی اعتقادی و ایمان استوار بدان نیز یاری نماید ایمانی ناشی از شناخت و انتخاب که در برخورد با گرایشهای ضد و نقیض آنان را از تزلزل درونی و فکری که نتیجه آن تزلزل عملی یا بی تفاوتی و سرگردانی در انتخاب راه و هدف است مصون بدارد، و بدین ترتیب انسانهایی مؤمن، متعهد و تلاش گر بار آیند و با اعتقاد مثبت و جهت دار در راه به سازی و به گرائی فکری، معنوی و اجتماعی خود و جامعه خویش تلاش کنند. از این رو در این برنامه سعی شده است، در همه سطوح تحصیلی، آموزش مذهبی بر اساس معیارهای اصیل اسلامی، با سبکی سازنده در برنامه هر کلاس گنجانیده شود.

اصل دوم - نوسازی برنامهها

از آنجا که نیازهای اجتماعی و اقتصادی جامعه، پیوسته در حال تحول و تغییراند و برنامه و نظامهای آموزشی باید پاسخگوی این نیازها باشند، لازم است به نحوی مستمر و مداوم در برنامهها تجدید نظر نموده و بر اساس مطالعات، تجربیات و ارزشیابیها کمبودها و احوالنا " لغزشهای گذشته را جبران کرد. هیچ برنامه‌ای زنده و مترقی نیست مگر آنکه پیوسته نوسازی شود. این نوسازی باید با نگرشی به حال و آینده کشور صورت گیرد تا به پیشرفت مملکت یاری کند.

اصل سوم - تقویت بنیانهای ملی

آموزش و پرورش هنگامی می‌تواند در تحکیم وحدت ملی و علائق میهنی مؤثر باشد که برنامه‌های آن سرشتی ملی داشته باشد و در تار و پود آن روح میهن‌گرائی و احترام به نهادهای ملی دمیده باشد. برای نیل به این هدف بزرگ نه تنها به آموزش زبان و فرهنگ ملی توجه خاص شده، بلکه در آموزش تاریخ،

جغرافیا و علوم اجتماعی تاکید فراوان به شناخت همه جانبه محیط و آشنایی با ارزشها و نهادها گردیده است.

اصل چهارم - توجه به نیازهای آتی و آینده‌نگری فرد و جامعه

تبدیل سریع جامعه کشاورزی سنتی به جامعه مترقی صنعتی و کشاورزی ایجاب می‌کند تا برای دسترسی به نیروی انسانی ماهر و نیمه ماهر که بتوانند نیازهای آتی و آتی کشور را تامین نمایند راهی کوتاه و میان بر انتخاب شود. برای این منظور علاوه بر تقسیم آموزش متوسطه به یک دوره سه ساله و یکساله، امکاناتی پیش‌بینی شده است که هر دانش‌آموزی بتواند در ضمن تحصیل در رشته، انتخابی خود لااقل یک نوع مهارت فنی در زمینه صنعت، کشاورزی، یا خدمات کسب کند تا چنانچه بهر علت نخواست یا نتوانست به تحصیل خود ادامه دهد شایستگی جذب در بازار کار را داشته باشد و به تامین نیروی انسانی لازم برای جامعه کمک کند.

برای تحقق این اصل پیش‌بینی شده است که ضمن درس ابزار شناسی علاوه بر آشنایی با مسایل فنی در زمینه صنعت و زندگی صنعتی، آشنایی با نوع فعالیت‌های کشاورزی هر منطقه در برنامه منظور شود.

اصل پنجم - پرهیز از تکرار

به منظور پرهیز از تعدد غیر معقول عناوین و مواد برنامه درسی و جلوگیری از تکرار و چندباره گوئی که موجب اتلاف وقت و نیروی دانش‌آموزان می‌شود، دروس مشابه که ارتباط نزدیکی به هم دارند، با عنوان واحدی در برنامه آمده است مثلاً "دروسی از قبیل تاریخ، جغرافی، علوم اجتماعی، هنر ملی و اقتصاد تحت عنوان محیط شناسی در برنامه منظور شده است تا شاگردان در قالب کلی و مرتبط به هم، این دروس را فرا گیرند.

اصل ششم - بالا بردن شعور فنی و صنعتی

پیشرفت سریع و همه جانبه تکنولوژی، لزوم تربیت انسانهایی را ایجاب می کند که علاوه بر مجهز بودن به اطلاعات نظری و مهارت های عملی دارای شعور فنی نیز باشند برای این منظور درس خاصی تحت عنوان ابزار شناسی در برنامه آمده است که هدف آن آشنا ساختن شاگردان با اصول ساختمان و کاربرد وسائل و ابزاری است که در زندگی کنونی مورد نیاز است.

اصل هفتم - تربیت تکنسین های چند ارزشی

جهش های سریع اقتصادی و پیدایش تکنیک ها و مشاغل تازه موجب شده است که آموزش فنی در جهت تربیت تکنسین های چندپیشه ای گرایش یابد. از این رو نظراین است که در همه رشته ها به ویژه رشته های فنی، دانش آموزان به نحوی تربیت شوند که پایه و مایه کافی برای کسب چند نوع مهارت داشته باشند.

اصل هشتم - تخصص یابی تدریجی و امکان تغییر رشته

از آنجائیکه تشخیص استعدادها و خواسته های نوجوانان به منظور انتخاب رشته های مختلف متوسطه در پایان تحصیلات دوره راهنمایی دشوار می باشد. در این تجدید نظر سعی شده است، اولاً "انشعاب رشته ها حتی الامکان تدریجی و کند باشد تا شاگردان فرصت کافی برای پی بردن به استعدادها و خواسته های خود و انتخاب رشته داشته باشند، ثانیاً با آموزش دروس مشترک پیش بینی شده در برنامه ها دانش و اطلاعات لازم برای تغییر رشته را بدست آورند.

پایه های آموزش عمومی در نظام آموزشی

بررسی دقیق نیازهای کودکان و نوجوانان در امر آموزش، نشان می دهد که آموختنی های لازم در مرحله تعلیمات عمومی را

مرکز هماهنگی مطالعات محیط زیست

می توان تحت چهار عنوان اساسی زبان و فرهنگ ملی، محیط شناسی، ابزار شناسی و ریاضی قرار داد.

۱- زبان و فرهنگ ملی

هدف از آموزش زبان، دادن وسیله ای به دانش آموزانست تا به مدد آن ذهن وی از مایه های فرهنگ ملی آکنده شود و فرهنگ ملی سرمایه اصلی ذهنیات و درون مایه وی گردد.

نیازهای اساسی دانش آموز در امر آموزش زبان کسب توانایی و مهارت در زمینه گوش کردن، سخن گفتن، فهم مطالب دیگران، فهم مطالب خود بدیگران، خواندن و نوشتن می باشد.

این توانایی گذشته از کمک به آموزش سایر دروس، موجبات رشد شخصیت دانش آموز و کامیابی او در زندگی اجتماعی آینده اش فراهم می کنند.

کسب این توانایی ها مستلزم آنست که زبان آموزی در صدر مواد

آموختنی قرار گیرد. از این رو چه در دوره آموزش عمومی و چه

در دوره متوسطه و شاخه های متعدد فنی زبان و فرهنگ ملی بصورت

کلی و بهم پیوسته و با یک دید غیر انتزاعی یعنی تحت عنوان

یک ماده درسی نه بصورت تفکیک های ساختگی باید تدریس

شود. ضرورت های اجتماعی و ملی بیش از هر وقت توجه بیشتر

به نظام تازه این موضوع را طلب می کند.

۲- محیط شناسی

کودک از همان بدو تولد به شناخت آنچه که در اطراف خود حس می کند علاقه نشان می دهد و بتدریج محیط خود را می شناسد و دانستنی های مربوط به محیط را با کمک حواس خود فرا می گیرد، برای کودکان کمتر از ۵ سال این محیط بیشتر محدود به خانه است و برای کودکان کودکستان و دبستانی مدرسه و راه خانه تا مدرسه محیط هائی است که می تواند دقیقاً مورد شناسایی قرار گیرد. دامنه محیط شناسی باید با بالا رفتن تحصیلات گسترش یابد.

در شناخت محیط تکیه آغازی بر وضع جغرافیایی است و در رابطه با این بستر است که جریان‌های تاریخی و اوضاع و احوال اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، هنری، سیاسی و غیره مورد توجه قرار می‌گیرد و همه آنها در زیر چتر واحدی بنام محیط شناسی تعلیم داده می‌شود.

تدریس تاریخ و جغرافیا و دانش اجتماعی و اقتصادی در این نظام باید با تکیه بر شناخت محیط باشد و بین دانستنی‌های لازم از محیط زندگی و روستا و شهر و کشور و جهان نسبت معقولی پیش بینی شود بهمین دلیل پیشنهاد می‌شود که در این دروس حدود ۳۰ درصد مطالب محلی و منطقه‌ای و ۵۰ درصد مطالب مربوط به ایران، ۵ درصد مربوط به اصول کلی، ۵ درصد مربوط به مسائل مجاور و همسایه و فقط ۱۰ درصد مطالب جنبه بین‌المللی داشته باشد. بنا براین آموزش جغرافیای محلی و تاریخ معاصر برای پیوند دادن هرچه بیشتر دانش‌آموز به محیط اولویت پیدا می‌کند. برای تمرین بخش کردن درس جغرافیا و دانش اجتماعی و تاریخ لازمست ضمن رعایت استقلال هر کدام از لحاظ نمره و ساعت درس، تدریس آنها را با دانش اجتماعی در سال اول شروع و با جغرافیا در سال دوم ارائه داد و سپس در سال سوم که دانش‌آموز از نظر اطلاعات و رشد فکری آمادگی پیدا کرده است به تجزیه و تحلیل‌های تاریخی پرداخت.

هدف اساسی در محیط شناسی این است که کودک یا نوجوان به اطلاعاتی مجهز شود که به یاری آنها هموعان و محیط زندگی خود را بشناسد و روابط افراد را با یکدیگر و با خویشتن دریابد و بداند چگونه و به چه میزان از عوامل و امکانات، برای بهبود بخشیدن به وضع زندگی فردی و اجتماعی استفاده کند و مهمتر از همه آنکه به محیط و سرزمین آباء و اجدادی خود دوخته شود.

محیط شناسی

در محیط شناسی باید اندیشه حفظ تعادل‌های زندگی آفرین محیط زیست و خطرات ناشی از آلودگی را در مغز دانش‌آموزان رسوخ داد. تجهیز ذهن دانش‌آموز به این دید با توجه به توصیه‌های یونسکو (تفاهم بین‌المللی) و سازمان ملل در جهت مقابله با مشکلات منطقه‌ای و جهانی "محیط ضروری نماید."

۳- ابزار شناسی

یکی از هدفهای کلی آموزش و پرورش تربیت افرادی است که قادر به حل مشکلات زندگی روزمره خود باشند با توجه به پیشرفت و رسوخ روزافزون تکنولوژی در تمام شئون کار و زندگی، آشنایی با ابزارها که در زندگی روزانه کاربرد دارند برای کودکان و نوجوانان و جوانان به تناسب سن و سال آنان امری ضرور است. از این نقطه نظر و لحاظ القاء شعور فنی بیشتر بدانند آموزش‌آموزان در این نجدید نظر به ابزار شناسی توجه خاص شده است زیرا شناختن ابزارها در حقیقت زمینه و انگیزه‌ای است که امکان بروز و پرورش استعدادهای فنی، هنری را در دانش‌آموزان فراهم می‌کند.

در سالهای نخستین آموزش، با استفاده از وسایل بازی و ابزار ساده زندگی و در دوره راهنمایی با توجه کافی و عملی به شناخت حرفه و فن و آشنایی با مقررات و اصول رانندگی می‌توان این منظور را عملی کرد در دوره متوسطه آشنایی بهتر با ابزار متداول در زندگی روزانه و بخصوص آموزش فن ماشین‌نویسی و تکثیر، کار با ماشین حساب و چرخ خیاطی و رانندگی پیش‌بینی شده است زیرا استعداد هنری و فنی دانش‌آموزان از طریق آشنایی با ابزار و انجام دادن کارهای عملی شکوفا می‌شود.

بطور کلی هدف اول تعلیم و تدریس ابزار شناسی بالا بردن شعور صنعتی و فنی جامعه و نسل جوان و افزایش مهارت و درکاربرد ابزارهای ماشینی است. هدف دوم تامین شرایط و امکاناتی است که به کمک آنها دانش‌آموز بتواند در پایان دوره عمومی

و مخصوصاً "در پایان دوره متوسطه خود را برای جذب در بازار کار آماده سازد .

۴- ریاضی

با توجه به توفیقاتی که آموزش علم ریاضی جدید در سالهای اخیر بدست آورده و جهت گیریهای تازه‌ای که در تهیه برنامه و روشهای آموزشی و کتابهای مربوط به آن شده است اهمیت باز شناسی ریاضی در دنیای امروز بعنوان یکی از چهار رکن آموزش در دوره عمومی ، معلوم است تجربه گذشته صحت این دید را عیناً " می‌پذیرد اما از آنجا که ریاضی ابزار درک همه علوم و سنجش و شمارش‌های جهان پیرامون است سعی بر آن شده تا در تدوین ریز مواد این درس ، از ایجاد هرگونه شرایطی که بر اثر آن دانش‌آموز به ریاضت رسد و به تفکر ریاضی نرسد پرهیز شود .